

Verksamhet

Ålands Omsorgsförbund r.f
Skarpansvägen 29 B
Mariehamn

Tillsyn av Ålands omsorgsförbunds klientavgifter

Beslut

ÅMHH uppmärksamgör med stöd av 57 § socialvårdslagen¹ Ålands omsorgsförbund om att förbundets klientavgiftssystem ska ordnas på ett behörigt sätt så att specialomsorger enligt specialomsorgslagen² med stöd av 2 punkten i 4 § klientavgiftslagen³ är avgiftsfri socialservice för klienten och att klienternas självbestämmanderätt enligt 8 och 9 §§ klientlagen⁴ respekteras gällande avgifter för uppehälle.

ÅMHH noterar att Ålands omsorgsförbund (ÅOF) har gjort flera förändringar i klientavgiftssystemet, men att det ännu kvarstår några brister som strider mot gällande lagstiftning.

ÅMHH ber ÅOF lämna in en redogörelse till ÅMHH senast den 31.12.2015 över vilka åtgärder ÅOF har vidtagit för att åtgärda de konstaterade bristerna.

Motivering

Tillämpliga lagrum

Om specialomsorg till en person som på grund av medfödd eller i utvecklingsåldern erhållen sjukdom, defekt eller skada hämmats eller störts i sin utveckling eller sina psykiska funktioner och som icke med stöd av en

¹ Socialvårdslagen (FFS 710/1982), genom landskapslagen (1995:101) om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om socialvård

² Lagen (FFS 519/1977) angående specialomsorger om utvecklingsstörda, genom landskapslag (1978:48) om tillämpning av lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda

³ Lagen (FFS 734/1992) om klientavgifter inom social- och hälsovården, genom landskapslagen (1995:101) om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om socialvård

⁴ Lagen (FFS 812/2000) om klientens ställning och rättigheter inom socialvården, genom landskapslagen (1995:101) om tillämpning i landskapet Åland av riksförfattningar om socialvård

annan lag kan erhålla de tjänster som han behöver stadgas i 1 § specialomsorgslagen. Enligt 1 § 2 mom. specialomsorgslagen är syftet med specialomsorgen att hjälpa en i 1 mom. avsedd person att reda sig i det dagliga livet, självständigt förtjäna sitt uppehälle och anpassa sig i samhället samt att tillförsäkra honom den vård och omsorg av annat slag som han behöver.

Till specialomsorgerna hör enligt 2 § specialomsorgslagen undersökningar som omfattar de medicinska, psykologiska och sociala utredningar och de lämplighetsprov som förutsätts för en individuell planering och realisering av specialomsorgerna, hälsovård, behövlig handledning, rehabilitering och funktionell träning, ordnande av arbetsterapi och bostäder samt annan motsvarande verksamhet som främjar anpassning inom samhället, ordnande av hjälpmedel och hjälpmaterial för personligt bruk, individuell vård och annan omvårdnad, handledning och rådgivning för personens make, föräldrar och övriga familjemedlemmar, annan vårdnadshavare eller honom eljest närstående person, information om specialomsorgstjänster, förebyggande av utvecklingsskador samt annan motsvarande för förverkligandet av specialomsorgerna nödig verksamhet. Enligt 34 § specialomsorgslagen preciseras ett individuellt förverkligande av specialomsorgerna i ett specialomsorgsprogram.

Enligt 1 § i klientavgiftslagen kan en avgift uppbäras hos den som använder servicen om inte något annat stadgas genom lag. Avgiften får enligt samma lagrum uppbäras enligt användarens betalningsförmåga. Enligt 2 § klientavgiftslagen får den avgiften som tas ut för servicen vara högst lika stor som kostnaderna för serviceproduktionen. Med stöd av 2 punkten i 4 § klientavgiftslagen utgör specialomsorger enligt specialomsorgslagen avgiftsfri socialservice för klienten. Enligt samma punkt kan dock för en utvecklingsstörd persons uppehälle uppbäras en avgift fränsett partiellt uppehälle för barn som inte fyllt 16 år.

Av 8 § klientlagen framgår att då socialvård lämnas ska i första hand klientens önskemål och åsikt beaktas samt klientens självbestämmanderätt även i övrigt respekteras. Klienten ska ges möjlighet att delta i och påverka planering och genomförandet av de tjänster som tillhandahålls klienten. Enligt 9 § klientlagen ska klientens vilja utredas i samråd med klientens lagliga företrädare, en anhörig eller någon annan närstående, om en myndig klient på grund av sjukdom, nedsatt psykisk funktionsförmåga eller av någon annan motsvarande orsak inte kan delta i och påverka planering och genomförandet av de tjänster som tillhandahålls klienten eller andra åtgärder som anknyter till den socialvård som ges klienten eller inte kan förstå föreslagna alternativa lösningar eller beslutens verkningar. Om minderårigas rättigheter stadgas i 10 § klientlagen.

ÅMHH:s utredning

Ålands förvaltningsdomstol upphävde genom sitt beslut av den 12.9.2013 (ÅFD 67/2013) Ålands Omsorgsförbunds (ÅOF:s) beslut (14.3.2013, 45 §) gällande klientavgiftssystem eftersom denna innehöll poster som ÅOF inte har rätt att uppbära avgift för. Enligt ÅFD:s beslut har boenden även debiterats för tjänster de inte själva valt eller utnyttjat. ÅFD återförvisade ärendet för ny behandling till ÅOF.

Med anledning av ÅFD:s beslut initierade Ålands landskapsregering (ÅLR) den 8.11.2013 ett tillsynsärende gällande ÅOF:s klientavgiftssystem. ÅLR begärde den 8.11.2013 ÅOF att redogöra för de åtgärder ÅOF ämnar vidta med anledning av ÅFD:s beslut 67/2013. ÅLR begärde den 8.1.2014 ytterligare information kring vilka åtgärder ÅOF kommer att vidta gällande organisationen och beståndsdelarna av ÅOF:s klientavgiftssystem. Eftersom tillsynsansvaret den 1.1.2014 överfördes från ÅLR till ÅMHHM inlämnades redogörelsen till ÅMHHM den 30.4.2014.

ÅMHHM konstaterar på basis av ÅOF:s redovisning till ÅMHHM att ÅOF fr.o.m. 1.1.2014 inte mera jämnar ut kostnader i form av serviceavgiften boendeenheter emellan beträffande bl.a. el, fastighetskötsel, osv. ÅOF har överfört kostnaderna för respektive boende till klienthyran. ÅOF uppger vidare att en gängse bostadshyra uppbärs av de flesta, förutom i det nyaste boendet där klienterna betalar hyran direkt till hyresvärderna. Vidare uppger ÅOF att måltidsavgifterna debiteras enligt faktisk närvaro för maximalt två huvudmål per dygn. Gällande avgifter för uppehälle redogör ÅOF att avgiften varierar utifrån utbudet av tillägg vid den enskilda boendeenheten samt att avgiften även är beroende av de val som varje klient individuellt, i samråd med sin intressebevakare, har valt för innehavande kalenderår. Avgifterna uppdateras vid eventuell flytt till en annan boendeplats under kalenderåret.

Under ÅMHHM:s handläggning av ärendet uppger omsorgsdirektören i ett telefonsamtal den 18.8.2015 att ÅOF den 28.5.2015 har fattat ett nytt beslut gällande avgifter för uppehälle. Information om det nya klientavgiftssystemet sändes till ÅMHHM 24.8.2015 och 25.8.2015.

ÅMHHM konstaterar att ÅOF:s beslut av den 28.5.2015 innebär att fr.o.m. 1.10.2015 debiteras klienter inte mera för fickpengshantering, arbete vid städning, fönstertvätt och tvätt av kläder och tillgång till gemensam bil med lift. Bastu och tvättstugeavgift debiteras enligt faktiskt utnyttjande och klienten ombesörjer på egen hand uppehälle så som hobbyutrustning, bredband, telefonanslutning, dagstidning etc. ÅMHHM noterar att Ålands omsorgsförbund (ÅOF) har gjort flera förändringar i klientavgiftssystemet och men att det ännu kvarstår några brister som strider mot gällande lagstiftning.

ÅMHHM:s bedömning

ÅMHHM konstaterar att enligt ÅOF:s ”System för uppehållavgift fr.o.m. 1.10.2015” ska klienten inom specialomsorger betala en avgift om 10 €/månad för sin medicinhantering. Enligt ÅOF:s nuvarande praxis faktureras alla som får hjälp med medicindelningen för servicen. Gällande klientavgiftssystem beaktar därmed inte klientens begränsningar och klientens specialomsorgsprogram.

Med hänvisning till 2 § specialomsorgslagen och 4 § klientavgiftslagen konstaterar ÅMHHM att ÅOF inte har rätt att uppbära avgift för omsorgen av utvecklingsstörda klienter. ÅMHHM anser att då klienten *inte* på grund av sin utvecklingsstörning självständigt klarar av att ombesörja sin medicinering ska medicindelning, medicinuttag och receptförnyelse ingå i specialomsorgen som personen har rätt till enligt 2 § 1 mom. 6 punkt specialomsorgslagen.

ÅMHHM uppmärksamgör ÅOF på att klientavgiftssystem ska beakta 2 § specialomsorgslagen och 4 § klientavgiftslagen så att avgift för medicindelning ska uppbäras enbart av de klienter på öppenvård inom specialomsorgen som trots sin utvecklingsstörning kan sköta om sin medicinering, men som enligt s.k. normalitetsprincipen väljer att köpa servicen av ÅOF.

ÅMHHM konstaterar vidare att enligt uppgifter från ÅOF betalar varje klient som har en boendeplats från ÅOF en obligatorisk grundavgift (540 €/klient/år). Grundavgiften består av nio olika poster: inventarier och inventarieunderhåll, kabel-TV och licens för TV i de gemensamma utrymmena, social aktivitet och förströelse, vårdförnödenheter, rengöringsmedel och material, övriga förnödenheter, övriga tjänster, pedagogiskt material och försäkringar. Kostnaderna delas med totalt antal boendeplatser och därmed blir t.ex. för vårdförnödenheter 112 €/år/klient. ÅMHHM konstaterar vidare att varje klient betalar 145 € /år för rengöringsmedel och -material.

Enligt 4 § klientavgiftslagen kan inom specialomsorgen tas en avgift för uppehälle. Enligt 2 § klientavgiftslagen får den avgiften som tas ut för servicen vara högst lika stor som kostnaderna för serviceproduktionen. Vidare ska vid lämnande av socialvård normalitetsprincipen följas så långt som möjligt. ÅMHHM:s bedömning är att ÅOF i.o.m. den obligatoriska grundavgiften med nuvarande innehåll inte beaktar klienternas individuella behov så att klienten enbart betalar för det uppehälle som klienten själv behöver/vill ha. ÅMHHM förutsätter även att avgiften för klienten motsvarar de faktiska kostnaderna för servicen. Vidare anser ÅMHHM att klienternas självbestämmanderätt enligt 8 § klientlagen ska beaktas vid ordnande av uppehälle, t.ex. klientens vilja och möjlighet att se på TV i allmänna

utrymmen eller köpa sina vårdförnödenheter på basis av sitt eget behov av ÅOF eller t.ex. från affär.

ÅMHH uppmärksamgör ÅOF på att klientavgiftssystemet ska ordnas på ett behörigt sätt så att klientavgifter baserar sig på verkliga kostnader och individuell användning av servicen enligt 2 § klientavgiftslagen och att klienternas självbestämmanderätt enligt 8 § klientlagen möjliggörs gällande avgifter för uppehälle.

Information

ÅMHH anser tillsynsärendet som avslutat. I det fall att ÅOF:s åtgärder för att åtgärda de konstaterade bristerna är otillräckliga överväger ÅMHH behov av vidare tillsynsåtgärder.

Besvär

Ändring av beslutet kan inte sökas genom besvär enligt 57 § 3 mom socialvårdslagen.

Beslutet justeras omedelbart.

För Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet

Stig Abrahamsson
Myndighetschef
Beslutande

Sirpa Mankinen
Social- och hälsovårdsinspektör
Föredragande

För kännedom

ÅOF förbundsstyrelse